

VASKENYÉREN.

— Regény —

(5)

I.

Az öreg Konc lázban volt. A munkát nagy gondossággal osztotta meg a bányászok és a maga verői közt. A művesebb dolognak, puskának, párpisztolynak, karabélynak gyártását magának tartotta fenn, sokan kardot fognak gyártani, mások zabolát, kengyelvasat, sarkantyut, lópatkót, vakarót, mások meg nyers vasat.

Az alispán hazatért Tordára, a fiatalok pedig a dolgok további folyását rendezték el. Legelőször is Szebenbe mentek: Van Norden jelentést tett Rabutinnak az előkészületekről. A szerződést a bányászok közt és Rabutin közt kötötték meg. A bányászok nevében az öreg Konc, Tobis bíró és a tanácsbeliek írták alá. Van Nordennek Rabutin azt a parancsot adta, hogy állandóan Torockón tartózkodjék és a munkát ellenőrizze. A komandó nevében Van Norden passzusokat állított ki a fegyverszállító szekerek számára. A szekereket sem föltartóztatni, sem vizsgálgatni nem szabad, annál kevésbé kérdezgetni, hogy honnan jönnek és merre mennek. Ellenben útjokat mind katonáknak, mind polgároknak szorgalmasan segíteni kell.

Miklós Szebenből egyedül lovagolt tovább a Homoród völgye felé. Van Norden mutatkozása a székelyek körében bizalmatlanságot keltené... Mennyi minden történt azóta, mióta ezen az úton járt. Kívül és bent, az ő lelkében is! Hosszú éveken át értek a dolgok s pár hét alatt lehullottak.

Kondor otthon volt. Gyanakvó, kelletlen arccal fogadta vendégét.

— Nem látsz szívesen, Kondor? — kérdezte Miklós, lóhátról kezét nyujtva neki. — Pedig vasat hozok nektek, vaskenyeret...

Kondor szemében vad tűz lobbant föl.

— Ne játsszál!...

— Lelkemre! Kardot, puskát, sarkantyút, amennyit akartok...

Kondor arca föllángolt, karja magasba lendült, lekapta Miklóst a lóról, fölszaladt vele a lépcsőn és a pitvarban elkezdett vele táncolni, mint egy ölbeli gyermekkel.

— Ujjuju!...

Miklós eleinte mosolygott a mulatságon, de Kondor mindjobban megvadult, rémes figurákat vágott vele. A menyecske ijedten szaladt elé, sivítózva nézte ura megháborodását.

— Hol az eszed, ember?

— Mit ész? Sipost, hegedüst ide! . . .

Végre Miklós és az asszony valahogyan lefogták a bolondot. Kondor ekkor kacagni kezdett, megölelte, megcsókolta Miklóst s bevitte a belső házba.

— Beszélj, beszélj!

Miklós tüzetesen tájékoztatta barátját a kuruc-liga megalakulásáról. Sül a vaskenyér, most az a kérdés: hogy osztódjék el az éhesek között? Megbízható emberekre lesz szükség, akik a fegyvereket illő helyre szállítsák. Kis részt a német kvártélyokba, a többbit bizonyos rejtékhelyekre. Emberekre lesz szükség, akik hallgatni és várni tudnak.

Kondor izgatottan fontolgatta a kérdés megoldását.

— Bizzátok rám ezt a felét, én leszek a főszekeres! — mondta végül nagyvígán. — Jövő héten vásár lesz Udvarhelyen, minden tartó marhámot eladom s egymagam tíz lószekeret állítok be. De jó komáim vannak Csikban, Háromszéken, Marosszéken is, csak egy szót kell nekik súgnom . . .

— S hová rejtitek?

— Rika, Firtos, Tardót, Hargita, Bekecs, Bódok, Havasa . . . kell-e ezeknél jobb magazin? S Isten után reméljük, hogy friss fűvel . . .

— Mire kitavaszkodik . . . talán . . .

Miklós másnap indult visszafelé. Ne forduljon-e Tordátfalvára? Hírül adni Judíthnak, hogy elmúlt a veszedelem, hazatérhet.

Egy út, tán még rövidebb. Tordátfalva felé fordult.

Judith . . . most is fehér és sima, mint a márvány. És hideg. A pör iránt érdeklődött. Miklós elmondotta, hogy a királyi levél eredetije is megkerült, a bányászok hálával gondolnak rája. A pör számára már megvan az alap, a szabadulás sincsen már messze. Judith szeme tüzet lövelt a szabadulás szóra.

— Ezt, ha megérjük! . . .

Miklós azt is elmondotta, hogy a bányászok nagy vállalatba kezdenek, eleven élet pezsdül föl a torockói völgyben. De Judithot ez már nem érdekelte. Csak a pör, a szabadulás . . .

Üzenni is csak annyit üzent apjának, hogy nem siet haza, majd a tavaszon . . .

Ősz volt immár, könnyező erdélyi borulat. Csüggedten poroszkált Miklós hazafelé, hegyen-völgyön által. Ó, a tavasz, ott távol a szentgyörgyi kúrián — az is másnak fog virulni!

XI.

December derekán Miklós számot vetett a helyzettel. Az a megnyugtató érzése támadt, hogy mindenki a maga helyén van és a munka teljes erővel folyik.

A kapitány némán és titokzatosan ül a szentgyörgyi Olympuson. Bizonyos legenda szövődött alakja köré, azt azonban a császári párt

lépten-nyomon tépázza és gúnyolja. Szabadsághős? Kufár, aki jó nyeregséggel dolgozik Rabutin számára.

Szaniszló Zsigmond minden héten megjelenik a szentgyörgyi várban. Beszámol a magyarországi eseményekről: rendes postákat állított be néhány felsőmagyarországi úrhoz. De a jövő menő kalmárokat is kikérdezi a bécsi, kassai, munkácsi debreceni hírekről. Ő intézi a kapcsolatot a liga tagjaival s ebben igen nagy találékonyságot fejt ki, kulcsos írásokat szerkeszt számokból, görög és latin betűkből. Mostanság azonban nem tréfál annyit, állandóan siet, ráncok fellegezik homlokát.

Kondor szekerei megindultak, maga volt itt az első transporttal. Az első szállítmányok Szebenbe mentek, Rabutin gyönyörűségére...

Az öreg Konc a fiatalokat is beosztotta a munkához. Van Norden mozgékony szerepet kapott: felülvizsgálja, listába veszi a kész munkát, irányítja a megrakott szekereket, jelszavakat ad ki, egy-egy szállítmányt maga is elkísér egy darabig, olykor a várakban, kvártélyokban maga osztja ki a császáriaknak az új felszerelést. Hol írásban, hol személyesen jelentést tesz Rabutinnak a munka folyásáról. Minden munka könnyűszerrel megy nála, néhány intéssel és szóval! Bőven van szabad ideje, sokat lovagol. Többnyire Szentgyörgy felől nyargal. Újabban Torockay főkapitánnyal is sokat van együtt. A császári hadsereg hadi fortélyait, regulamentumait beszélik meg.

Miklós a bányáknál és kemencéknél dolgozik, vasat termel apja gyártmányai számára. Mértéktelen buzgalommal feküdt bele a munkába. Halomban fekszik a vaskő a kemencék körül, nyers vas pedig annyi van, hogy a gyártók felét sem tudják fölművelni. Szerencsére a vasat rudakban és tuskókban is öröme est elviszik a székelyek. Egy pár újítást sikerült megvalósítania. A vaskő felhúzására csigákat szerkesztett, a meredek oldalakra csúsztatókat rakott le. A bányászok azonban gyanus szemmel nézik az új szekereket, s ha módját ejthetik, elkerülik azokat. Rosszul esik nekik, ha valamihez könnyebben jutnak, gyönyörűségük telik a baromi erőfeszítésekben.

Konc Benedek egyszer nagy felindulással szólította meg fiát:

— A hadnagy Csegezy Anikó után jár, tudsz-e róla? Minden úttal betér Mátyás úrékhoz...

— Elvégzett dolog ez! — intett Miklós, borús mosollyal.

— De a Ponciusát! El kell onnan hessenteni.

— Miért? Van Norden nagyon szereti Csegezy Anikót.

— S te? Hol maradsz?

— Én végképen lemaradtam — próbált tréfálni Miklós.

A könnyenvevés felbosszantotta az öreget.

— Azt hittem, csakugyan megjött az eszed. Keresztapád is bízott: lemondta a bíró leányáról...

— Gondolja meg, apám: Van Nordent ez a szerelem köti a magyar ügryhöz. Szabad-e kedvét szegünk? Árulás volna részünkről.

Az öreg fürkészően nézett Miklóstra, félig rosszalólag, félig reménykedve csóválta meg a fejét.

— Pedig úgy-e, most már magad is . . .

— Hagyjuk ezt, apám! Egyes ember dolga ma nem számít — legyintett Miklós, dacos arccal.

A székely ernyőszekerek és szának közben sűrűn jöttek-mentek a simára vert, jó, fagyos úton. A mezőségi nádasok, székelyföldi rengetegek, elhagyott malmok, havasi pajták, barlangok, meg mind megannyi nagy kamara: falánk étvággal nyelték a vaskenyeret . . .

Konc Benedek is a szilaj munkában keresett orvosságot a lelki férgék ellen. Egyszer nyíltan megkérdezte a hadnagyot Csegezy Anikó felől.

— A helyzet igen világos, Konc bácsi! — felelt a hadnagy, zavartalan tekintettel. — Csegezy Anikót szeretem: élet vagy halál kérdése számomra ez a szerelem. A kérdést azonban csak akkor fogom eldönteni, amikor vége lesz annak a nagy küzdelemnek, amelyre most készülünk. Addig mindent elkövetek, hogy a leány vonzalmát megnyerjem.

— S ha valaki közben mégis elragadja?

— Noshát, akkor a halál . . . — mosolygott a hadnagy.

A féreg csak rágódott az öreg Konc lelkén. A hadnagy segítségét, jóakarátát most csakugyan nem lehet eljátszani. A nemzet sorsa nyugszik rajta. De a harc után?

Egyszer megint előhozta a dolgot Miklósnak.

— Hallod, mégsem lehet egy leány bőrére csak úgy alkut kötni. Csegezy Anikó mégis csak azé lesz, akit maga választ magának. Ő pedig azt fogja választani, akit szeret.

— Van Nordent szereti . . .

— Nem szereti — mosolygott rejtélyesen az öreg. — És nem is fogja szeretni.

Miklósnak vér szökött az arcába, nagy izgalommal fakadt ki.

— Csak nem beszélt apám Anikóval erről a dologról?

— De bizony beszéltem én! — hunyorított az öreg. — Tapogatóztam, minden rendben van a te javadra. Hanem időnként neked is el kellene hozzá látogatnod . . .

— Miért tette, apám, miért tette? — tört ki Miklós szégyenkezve. — Ilyen alattomos gáncot vetni Van Norden ellen! . . .

— Gáncot? — vonított vállán az öreg Konc. — A hadnagyot is megkérdeztem, Anikót is megkérdeztem, csak ennyi. Tájékoztam.

Miklós a legközelebbi alkalommal mégis ellátogatott, Van Norden társaságában, Mátyás úrékhoz. Minden szava epe és kiszámított sértés volt a leányhoz. Ez értetlenül, könnybeborult szemmel nézett Miklóstra.

Van Norden — úgy látta Miklós — beleavatta Anikót a kuruc készülődések némely titkaiba. Elvakult, bolond szerelem! De, ha már megtörtént a dolog: ezt is ki akarta használni a leány megleckéztetésére.

Van Norden egyidő mulva fölsietett a várba, találkozója volt a főkapitánnyal.

— A nőknek is hozniok kell némi áldozatot a szabadság ügyéért! — mondotta Miklós Anikónak, amint kettesben maradtak.

— Például én mit hozhatnék? — kérdezte a leány reszkető ajakkal.

— Feleségül kell mennie Van Nordenhez! — mondotta Miklós nyersen. — Rajta fordul meg készülődésünk sikere . . .

A leány könnyei sűrűn kezdtek alá peregni.

— Mártíromság, önfeláldozás? Arra is szülni kell, Miklós. Látja, én annyira bámulum Tóbis Judithot, mert ő, úgy-e, föláldozta magát egy ügyért, amit nagynak és szentnek tartott. Nekem azonban nincsen olyan erős lelkem! Idővel tán, a kikerülhetetlen végzet súlya alatt.

— Egyelőre tehát legyen szeretetreméltó Van Nordenhez! — mondta Miklós elfulladó hangon. — Apám fecsegésére pedig ne hajtson!

Elbúcsúzott, háborgó lélekkel tévedezett haza Torockóra. Hadd jönnön már a harc s égetné föl a hazugságokat, amelyek fojtogatóan sokasodnak és növekednek. Hadd jöjjön a harcok fergetege! Most már kardra, vére is lesz eső! . . .

XII.

Kondor, március elején, üzenetet küldött Miklósnak, hogy trombiták készítéséről is gondoskodjék. Vidám szólású, friss harsonák legyenek, amikkel meg lehet majd hirdetni a székely székeknek a nagy tavaszt . . .

Miklós ezt is vállalta, április közepére elkészültek a réztrombiták. Minden hadnagyság számára kettő-három. Kondor április utolsó hetében maga jött ki szekereivel Torockóra. Tavaszi hírt akart hallani . . .

Kissé lehűtötte, hogy Miklósék még mindég munkába ölik minden gondjukat. Több lelkesedést várt volna, több jó hírt . . . Mikor mozdul Rákóczi, mikor zendülnek meg a völgyek, mikor borulnak lármafa füstjébe a hegyek? A fiatalok nem tudtak bizonyosat mondani, a liga politikai dolgait a főkapitány és az alispán intézik. De, hogy lehet őket meg nem kérdezni? A forrás mellett a szomjúságot nem oltogatni?

Csodálkozott ezen Kondor, de azért lelkében végtelen nagy hálát érzett a vas mesterei iránt. Bizonykodott az öreg Koncnak, hogy a székelyek le fogják róni hálájukat a sok gyönyörű fegyverért: életrahalálra fognak verekedni velük.

Miklóst fölvidította a Kondor társasága. Van Nordennel keveset tudott társalkodni mostanság, mások voltak napi útjaik. Kondort magával vitte a bányákhoz, csúsztatókhöz, megmutogatta a gyártás menetét, újításait. Napról-napra marasztotta, s hogy kedvet szerezzen neki a maradáshoz, megígérte, hogy különös erejű és szépségű kardot csináltat neki. Egy szép, műves kardért? Kondor elbocsátotta szeke-reit s maga jó hátilovával Miklósnál maradt a kard elkészüléséig.

Április legutolsó napjainak egyikén Szaniszló Zsigmond váratlanul Torockón termett. Stafétákat küldött Miklós és Van Norden megkeresésére, azonnal siessenek a szentgyörgyi várba, nagy dolgokat kell megbeszélniök.

Az egyik műhelyben megtalálta az öreg Koncot, izgatottan tárgyalt vele néhány percig, aztán elvágtatott Szentgyörgy felé.

Miklósék nem jöttek be a városba, hanem a hegyeken át siettek Szentgyörgyre. Csak Kondor jött be. Nagy izgalommal kereste meg Konc Benedeket.

— Kitört? — kérdezte sóvárgó tekintettel. — Kezdhethük?

— Nem tört ki, öcsém, nem tört ki. Épen az ellenkezője történt. Magyarországon fölfedezték a készülődést, Rákóczit elfogták és fogságba hurcolták.

Kondor csak nézte, nézte értetlenül az öreg Konc csüggedt arcát. Hogy nem tört ki? Hogy elfogták Rákóczit? El lehet ilyesmit hinni ép elmével? . . .

— Miklósék megbeszélnek a továbbiakat, addig várjunk türelemmel, öcsém. Majd ők tanácsolnak . . .

Kondor nem tudott fölocsudni a csapásból. Mi lesz mostan? Vége volna a sok gyönyörű tavaszi reménynek?

— Mit beszélnek meg Miklósék? Csak egy út van: a harc! Ember is van hozzá, fegyver is van . . .

— De fő nincsen öcsém! — sóhajtott Konc Benedek. — Rákóczi nincsen.

Késő este jöttek meg a fiatalok, Szaniszló alispánnal. Rákóczi elfogatásának következményeit megbeszélték, a harc elhaladt, ki tudja, mennyi időre? Most azon kell lenni, hogy az itten való készületek ki ne tudódjanak.

A további szerepeket a szentgyörgyi tárgyaláson kiosztották. Kondor fogja Erdélyt beszáguldani. Az embereket vigyázásra, de egyúttal a reménység megőrzésére inti. A reményvesztett emberek közül kerülnek ki az árulók.

Kondorba némiképen lelket öntött ez a megbízás. A vigyázást is megmondja, de a reménységet szentlélek tüzével fogja prédikálni . . .

Van Norden visszavonul a főkommandóra. Olyan munkakört biztosít magának, ahol minden neszt meghall, ami a kuruc-liga, vagy a fegyverek dolgairól megindul. A följelentéseket és árulásokat, amik esetleg történnek, fölfogja, a vizsgálatokat hamis nyomra vezeti, Szaniszlót külső hírekről, veszedelem gyülekezéséről értesíti. Mindezt nem lesz nehéz megtennie, mert Rabutin, a szolgálat fejében, amit a fölfegyverzés körül végzett, nagy bizalommal van iránta.

Torockay István és Szaniszló Zsigmond hétről-hétre megtárgyalják a helyzetet. Hol Tordán, hol Szentgyörgyön fognak találkozni.

A bányászok számára Van Norden megszerzi Rabutin pártfogó

levelét. Nagy dicsérettel fog a levél megemlékezni arról a buzgalomról, amit a bányászok az armatúra elkészítése körül kifejtettek. Hadd legyen meg a bányászoknak ez a biztosítékuk arra az esetre, ha nem sikerül országul szabadulni és az igazságnak egyenesebb utat verni.

A szerződésben megállapított díjaikat a dicsérőlevél megkapása után szorgalmazni fogják. Van Norden ridegen fog bánni velük, a fizetést halogatni fogja. (Kötés a Rabutin szemére.)

Miklós fontos megbízatást kapott. El fog utazni Magyarországra, megtekinti, hogy áll ott valójában a kurucok ügye, tüzetes tájékoztatásokat fog küldeni Szaniszlónak. Magyarországról tovább megy Bécsbe, azokra a helyekre, ahol Rákóczi sorsát figyelheti. Mozogni fog és mindenről beszámol, ami odakint történik. Viszont az erdélyi üzeneteket helyükre juttatja. Mostantól fogva ő lesz az erdélyi kuruc-liga külföldi ügyvivője . . .

Miklós készséggel vállalkozott erre a szerepre. Eltávozzanak erről a környékről, amely a szerelem fájdalmával és az alakoskodás utálatával gyötri szívével-lelkét . . .

Az öreg Konc dolga lesz a fegyvergyártást tovább intézni. Van Norden a császári csapatoknál itt-ott hiányokat fog fölfedezni, a fegyvereket rossz kritikával illeti, követelni fogja, hogy Koncék a hiányokat pótolják.

Csalfa tavasz!

A szabadság magvait nem költötte ki. Sűrű lombjaival hát legalább fedezze el az elszáradástól.

NEGYEDIK RÉSZ.

I.

A consiliarius a vereség mérgével töltötte a telet. Nagy pénz-zavarok, gonosz gondok marcangolták.

Az őszi országgyűlésre épített tervek csunyán összeomlottak. Pénz sem volt és bátyját sem sikerült Rabutin előtt halálos gyűlölségbe ejtenie.

A számításnak épen a fordítottja következett be. Már Gyulafehérvárt hallott róla, hogy bátyja is titkon részt vesz az armatúra elvállalásában. A Péterek Szentgyörgyről megerősítették ennek a hírnélk a hitelét s azt is közölték, hogy a főkapitány — ki gondolt volna ilyen árulásra? — kiszolgáltatta a bányászoknak az Endre király szabadságlevelét . . .

A consiliarius haját tépte dühében. Ha a szabadságlevelét a bányászok kezébe került, akkor a pörtől csak rosszat lehet remélni. Rabutin támogatásában bízni? Rabutin csak egyet lát mostan: a békébe belerozsdásodott, lerongyolódott hadainak új ragyogását. Ebben a gyönyörűségében háborgatni annyi volna, mint a tigris elől a prédát elvonni.

Rákóczi elfogatásának híre egyszerre megelevenítette Torockay

consiliariust. A zavarosban halászni! A hír nagy riadalmat vert föl Erdélyben. Voltak, akik nem hitték el, voltak, akik épen az ellenkezőre: a harc kitörésére magyarázták, mások megint azt jósolták, hogy az elkeseredés most már bizonyosan fegyverfogásra fogja bírni odakint a magyarokat.

Mindenki várt valami változást s igyekezett elképzelni a maga szerepét az események forgatagában. Az izgalmat növelte, hogy a katonaság sűrű patrujozást indított. A vásárokat, gyűléseket szétriasztották, fenekedtek, sarcoltak, korbácsoltak, börtönöztek.

A consiliarius most is, mint rendesen, messzekanyarodó, nagy terveket eszelt ki. Rabutin a riadalom hatása alatt bizonyosan barátok után néz. Jelt kell adni a szolgálatkészségről! Politikai cél: Rabutint a guberniumhoz láncolni.

A gubernium pártján ott vannak a császári politika hívei: a főurak, főtisztviselők. Ezekre építsen Rabutin, ne a köznemességre, városi polgárságra vagy épen a pórnépre. A főrendeket kell lekenyerezni! A torockai vasdézsma-ügyének a fölkarolása nagyon jó bevezetés volna.

A tervek tovább sültek-főttek a consiliarius fejében. Országgyűlést hívni, nem volna okos dolog. Most, Rákóczi elfogatásának félelmében, általános alázkodás törhetne ki a császár iránt, Rabutin megint elhinné magát, nem lehetne szolgálatokat tenni neki. Olyan alkalmat kell keresni, ahol csupán a főrendek hűségét láthatja! Az ország általános hangulata hadd lebegjen titokzatos felhőként feje fölött...

Az alkalom készen is van. Nemsokára itt van a gubernator leányának a lakodalma. A lakodalmon körülbelül azok fognak megjelenni, akiknek érzelmeit kamatoztatni lehet a tábornok előtt.

Gyaluba, Bánffy gubernátorhoz sietett gondolataival. A tunya, gondatlan ember kapva-kapott a kiforralt terveken. A gubernium pártjának megszilárdulásáról is örömmel hallott, de módfelett hízelgett neki, hogy az ország sorsa ott fog eldőlni az ő családi ünnepén. A gyalui mennyegzőt ország krónikájába fogják írni!

Megállapodtak, hogy a consiliarius utazzék le Szebenbe s értesse meg Rabutinnal: a mostani izgalom és titkos forrongás idején milyen jótékony hatása volna egy fényes ünnepségnek, amelyen az ország vezető emberei együtt örvendeznének a császár katonáival.

Azonnal útrakelt. Óva-lopva sandalgott be a szebeni főkommandóra, mint kajtár macska a kamrába. Nagy sürgés-forgás volt a kommandón. Tisztek jöttek-mentek, jelentéseket hoztak a távoli kvártélyokból, parancsokat vittek szét. Van Norden volt ennek a nagy nyüzgésnek középpontja, ő igazította el a stafétákat.

Torockay Mihály néhány percig nézte a sokadalmat, majd oda-köszönt Van Nordennek s megkérte, hogy jelentse be a generálisnál. Rabutin dagadó önérettel fogadta a consiliariust.

— Mit szól Erdély Rákóczi elfogatásához? Ugy-e, nem lehet a mi éberségünket kijátszani?

Torockay arcán hódolat is, kétség is ült.

— Excellenciás uram, nagy szerencsének tartjuk, hogy a gyujtogatót elfogták, de vajjon ezzel a tüzet eloltották-e? Nem parázslík-e a hamu alatt, hogy alkalmas pillanatban a vihar, amely a napnyugati harctereken dühöng, lángra lobbantsa?

Rabutin nagyot nézett, úgy látszik, jónak találta a hasonlatot. Jelentősen végigmérte a consiliariust, majd leült és látogatójának is helyet mutatott.

— Ami a lappangó tüzet illeti... noshát attól sem félünk! Erdélyben is résen vagyunk ám! Csapataink sohasem voltak jobb állapotban, mint mostan. Hamu helyett bármely percben havat takarhatunk a parázsra.

— A guberniumot is büszke megnyugvással tölti el a hadak nagy-szerű készülsége. A mostani zavaros időben néha mégis aggodalmas kérdések emésztek a jó hazafi lelkét. Az egyik kérdés: vajjon pénz dolgában hogy áll a magas kommandó? Meg tud-e bírkózni egy rebellió pénzbeli terheivel?

— Rebellio? — legyintett tagadóan a tábornok. — Hanem ami a pénzt illeti... hiszen Erdélyben vagyunk urak, ahol egyes családok fulladoznak a jólétben, a kincstárt azonban panaszokkal és jajgatásokkal akarják megtölteni.

— Mennyire igaza van excellenciádnak! Itt bizony a közügyek emberének fölkapik az álla. Az én példám mindenesetre ezt bizonyítja, nem tudom, excellenciád...

— Nem tudja? — dobbantott nádbotjával a generális. — Pedig bizony tudhatná... Gyalázat, hogy Erdély az én szolgálataimat mennyire nem értékeli. A töröknek persze tudták hordani az ajándékot...

A consiliarius mohón kapta el az ajándék szót.

— Az idők megváltoztak, excellenciás uram. Ma már nem viszik házhoz, mint vitték a török basák és nagyvezérek idejében, ma ki kell varázsolni a pénzt az emberek erszényéből.

— Nemde, úgy érti uram, hogy nem volna helyes erőszakkal? Ebben tökéletesen egyetértünk. Az erőszak a harctérre való. Polgárokkal szemben ész és szellem... ez az én ízlésem! Noshát, hogy gondolja, monsieur?

— Egy kicsiny, de jellemző példát mondok excellenciádnak a magam köréből. Mi, Torockay-familia, amint méltóztatik tudni, régi földesurai vagyunk Torockó bányavárosának. Idők folyamán azonban nagyon ferde viszony alakult ki köztünk és bányász jobbágyaink között. Excellenciád tán el sem fogja hinni: a bányák hatalmas jövedelmei után mi egy garas dézsmát sem kapunk tőlük, csak a szántóföldek, házhelyek, erdők után fizetnek csekély taxát. Ezen az igazságtalanságon igen könnyű volna segíteni. Odafönt az udvarnál most rendezgetik az erdélyi bányák helyzetét; excellenciádnak nem kerülne nagy fáradságába, hogy a bányakamara rendeletével vasdezma fizetésére köteleztesse jobbágyainkat.

— Várjon csak, uram! — intett ujjával a tábornok. — Torockó az a helység, ahol a hadsereg fölszerelése készült?

A consiliárust nagy szorongás fogta el. A tábornok a bányászok mellett fog nyilatkozni. De eltagadni mégsem lehetett.

— Az a helység . . . Gazdag nép, zsíros jövedelmük van.

— Arcátlan nép, uram, ritka szemtelen nép! Tessék, micsoda parasztfurfanggal éltek velem szemben. Amint az armatura munkája befejeződött, igazolványt kértek tőlem, hogy nagyszerűen végezték dolgukat, értékes szolgálatokat tettek öfenségének. Úgy tudom Van Nordenről, hogy valami pörük van, azt akarják dülőre juttatni. Az írást megadtam nekik, a dicséretben ugyancsak nem fukarkodtam. Jóformán azonban meg sem száradt a tinta írásomon, már munkájuk díjért jelentkeztek: hatalmas összegeket akarnak kivágni a hadikasszából, még pedig sürgősen.

A consiliariusból őszinte düh robbant ki.

— Miért nem táncoltatja meg excellenciád a gazokat?

— Bizza azt Van Nordenre, monsieur! — nevetett a tábornok. — Van Norden köztük volt, ismeri őket, majd elhúzza nótájukat.

Torockay Mihály észrevette, hogy túlságosan őszinte volt, higadtsággra van szükség, még nem jutott el a célponthoz. Siránkozóra fogta hangját.

— Excellenciád természetesen nem is sejti, hogy miféle pörüket akarják dülőre juttatni. Minket akarnak megtámadni szabadságukért! Ezzel hálálják meg évszázadokra menő nagylelkűségünket. A dicsérő iratot ellenünk akarják kihasználni.

— Persze, honnan tudtam volna?

— Lám, ez a különbség úr és paraszt között. Én is excellenciád támogatását akartam kérni családunk számára, de méltó honorárium fejében. Ők meg a támogatásért szemtelen követelődzéssel fizetnek.

Rabutin néhányszor megkoppantotta botját a padlón, arcán végig-végig cikkázott a rángatózás.

— Azt az írást most már nem vehetem vissza.

— Nem is szükséges visszavenni. Sokkal egyszerűbb dolog: megelőzni. Ha excellenciád sürgősen fölírna Bécsbe a vasdézsmá rendezése ügyében . . . Amíg a bányászok észreveszik magukat.

Rabutin botjára támasztotta állát, élesen nézett a consiliariusra.

Gyallay Domokos.

(Vége következik.)